

Rautateiden henkilöliikenteen kilpailun avaaminen

Rautateiden henkilöliikenteen kilpailun avaamisen tavoitteena on parantaa raideliikenteen palvelutasoa ja asiakaslähtöisyyttä sekä kasvattaa rautatieliikenteen osuutta henkilöliikenteessä. Kilpailun avaaminen tarkoittaa sitä, että VR:n yksinoikeudesta liikennöidä Suomen rataverkolla luovutaan ja rautateiden henkilöliikennemarkkinoille voi tulla muitakin toimijoita.

Kilpailun avaamisen tavoitteena on:

- Lisätä ja monipuolistaa palvelujen tarjontaa vastaamaan nykyistä paremmin eri asiakasryhmien tarpeisiin
- Edistää lippujen hintakilpailua ja alentaa myös tavaraliikenteen kuljetuskustannuksia
- Tehdä junamatkustamisesta houkuttelevampi vaihtoehto yksityisautoilulle – edistää ilmastotavoitteiden saavuttamista
- Nostaa rautatieliikenteen osuutta henkilöliikennematkoista – nykyisestä noin 5 prosentista 6 prosenttiin 2020-luvulla ja edelleen 8 prosenttiin 2030-luvun kuluessa
- Edistää työvoiman liikkuvuutta työssäkäyntialueita kasvattamalla
- Tuottaa palvelut tehokkaammin – julkisella tuella enemmän liikennettä, veronmaksajien rahat läpinäkyvään käyttöön
- Parantaa rautatiealan työllisyyttä
- Tukea kansantalouden kasvuedellytyksiä

Tavoitteena on, että Etelä-Suomen taajamajunaliikenteen kilpailutettu liikennöinti alkaa 2020-luvun alkupuolella. Tarkempi aikataulu määräytyy valmistelun kuluessa. Tarkoituksena on, että uusien sopimusten mukainen liikenne koko maassa olisi käynnistynyt vaiheittain kesäkuuhun 2026 mennessä.

Sopimuksissa yrityksille asetetaan velvoitteita tietyn palvelutason varmistamiseksi. Tällä taataan palvelut jatkossakin niillä alueilla, joiden liikenne tällä hetkellä perustuu ostoliikenteeseen ja velvoiteliikenteeseen.

Rautateiden turvallisuustason säilyminen varmistetaan siirryttäessä monitoimijaympäristöön.

Liikenne- ja viestintäministeriön ja VR-Yhtymä Oy:n välinen nykyinen sopimuskokonaisuus henkilöjunaliikenteen yksinoikeudesta on voimassa vuoden 2024 loppuun saakka. Tämä sopimus neuvotellaan uudelleen.

Mitä kilpailun avaaminen tarkoittaa

VR:n yksinoikeudesta luovutaan ja markkinoille tulon esteitä puretaan, jotta rautateiden henkilöliikenteeseen voi tulla myös muita toimijoita.

Rautateiden henkilöliikenne liikenne kilpailutetaan käyttöoikeussopimusmallilla. Kilpailun avaaminen aloitetaan Etelä-Suomen taajamaliikenteestä (kuva).

Tiivis yhteistyö HSL:n kanssa

Helsingin seudun liikenne (HSL) on ilmoittanut lähijunaliikenteen kilpailutuksesta HSL:n toimialueella.

Etelä-Suomen taajamajunaliikenteen kilpailutuksen aikataulu yhteensovitetaan HSL:n lähijunaliikenteen kilpailutuksen kanssa.

Kilpailutuksen yhteydessä varmistetaan myös se, että lippuyhteistyö HSL:n kanssa jatkuu.

Avoin markkinoillepääsy EU:n tavoitteena

EU-tasolla rautatieliikennettä on avattu asteittain kilpailulle vuodesta 2003 alkaen, ensin tavaraliikenteessä ja viimeiseksi kotimaan henkilökuljetuksissa.

Valtaosassa EU-jäsenmaita rautateiden kotimaan henkilöliikenne on jo avattu kilpailulle.

EU:n neljännen rautatiepaketin nojalla on turvattava avoin markkinoillepääsy kaikkialla EU:ssa 3.12.2019 alkaen. Kilpailuttamisesta tulee pääsääntö palvelujen hankintatapana viimeistään 25.12.2023 alkaen.

Suomessa kotimaan tavaraliikenne avautui kilpailulle 2007.

Kolme uutta valtionyhtiötä

Rautateiden henkilöliikenteen kilpailun avaaminen edellyttää tasapuolisten olosuhteiden luomista rautatiemarkkinoille.

VR-Yhtymä Oy:stä eriytetään kolme erillistä valtionyhtiötä: kalustoyhtiö, kunnossapitoyhtiö sekä kiinteistöyhtiö. Näin varmistetaan, että junaliikennöintiin liittyvät palvelut ovat toimijoiden käytettävissä kilpailuneutraalein ehdoin. VR-Yhtymä Oy säilyy valtion kokonaan omistamana junaliikennöinti-yhtiönä.

Tavoitteena on, että yhtiöjärjestelyt toteutetaan mahdollisimman nopeasti. Liikenne- ja viestintäministeriö vastaa uusien yhtiöiden omistajaohjauksesta.

Henkilöstö siirtyy tehtäviensä mukaisesti VR-Yhtymä Oy:stä uusiin valtionyhtiöihin ns. vanhoina työntekijöinä.

Maakunnille mahdollisuus junaliikenteeseen

Rautatiekilpailun avaaminen henkilöliikenteessä antaa myös maakunnille, suurille kaupungeille ja kaukunkiseuduille mahdollisuuden järjestää alueellaan alueellista tai paikallista junaliikennettä.

Maakuntien järjestämä liikenne täydentäisi valtakunnallista junaliikennettä ja edistäisi alueellisia työmatkayhteyksiä.

Maakunnat kytketään alusta asti tiiviisti mukaan valtakunnalliseen kilpailutukseen.

Eteneminen

Kilpailun avaaminen aloitetaan Etelä-Suomen taajamajunaliikenteestä:

- Infotilaisuus toimijoille 4.10.2017. Tilaisuus järjestetään yhteistyössä HSL:n kanssa. Tilaisuudessa esitellään sekä Etelä-Suomen taajamajunaliikenteen että HSL:n lähijunaliikenteen kilpailutusten etenemistä.
- Tavoitteena on, että kaikki kilpailutukset olisi toteutettu vuoteen 2026 mennessä.
- Etelä-Suomen taajamajunaliikenteen ja kaukoliikenteen kilpailun avaamisen yksityiskohtien valmistelua jatketaan liikenne- ja viestintäministeriön johdolla. Valmistelua varten asetetaan työryhmät, joihin kutsutaan mukaan muun muassa valtioneuvoston kanslian omistajaohjaus, valtiovarainministeriö, Liikenteen turvallisuusvirasto, Liikennevirasto, VR-Yhtymä Oy, HSL ja Finrail Oy. Työryhmätyöhön kutsutaan mukaan jäseniksi myös VR:n henkilöstön edustajia.